

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

E L F T E
ÅRGÅNGEN
❧ 1924 ❧

I N N E H Å L L

LEDANDE OCH POLITISKA ARTIKLAR, SOCIALA FRÅGOR, LAGFRÅGOR, SKOL- OCH UNDERVISNINGSFÅGOR.

	Sid.
Kleman, Ellen: Esseldes testamente.....	133
Rheborg, Elin: Kommunikationsverkens lönenämnd och 1921 års lönekommittés betänkande	74, 111
—, — Ämbetsverken och 1921 års lönekommittés betänkande.....	37, 55
Stael von Holstein, Mathilda: De gifta kvinnornas medborgarrätt.....	49
—, — Kvinnorna och domareämbetet	139
Thorstenson, Axianne: Nya förslag i löne- och pensionsfrågor....	140
Westergaard, Anna: Tilgang og Ligelön	23
Aktionen mot de statsunderstödda läroverken	72
Avslutande riksdagsrevy.....	93
Cirkelgången	2
Flickornas yrkesutbildning.....	92
Fredrika-Bremer-Förbundet och kommittéförslaget om kvinnolönerna.....	17
Fredrika-Bremer-Förbundet om gift kvinnas medborgarskap	78
För andra gången	101
Härnäst!	117
Nordens första kvinnliga minister	73
Riksdagen och privatläroverken	61
Stockholmsk opinionsyttring.....	8
Två kungliga propositioner	54
Vad som fülles i riksdagens kamrar ...	52
Årets riksdag	19

SOCIALA FÖRETAG, FÖRENINGAR OCH FÖRENINGSMÖTEN.

Kleman, Anna: "Vad skall jag bli?"-utställningen.....	95
Kleman, Ellen: Det tredje nordiska kvinnosaks mötet	81

Kleman, Ellen: I. C. W:s exekutivmöte i Köpenhamn 19—28 maj 1924	89
Sturzen-Becker, Astrid: Kvinnliga akademikermötet i Kristiania ...	103
Fredrika-Bremerskolan	3
Fredrika-Bremer-Förbundets stipendier 1924	13, 79
Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte 23—24 april.....	54, 65
För Fredrika Bremers staty	36
Hälsingforskongressen	51
Internationella kvinnokonferenser 1924	29
Kretsstyrelsemöte i Hälsingborg	62
När vi firade 40-årsdagens minne	149
Representationen vid vårens internationella kvinnokongresser och möten	78
Svenska Kvinnornas Nationalförbund	61, 145
Washingtonkongressen 1925	143
Vårt Årsta	121
Årstabygget — de svenska kvinnornas eget hus	20
Årstaföreningen	73
Årstaklubbens bygge	33
Årstasoaré på Stockholms Grand Hôtel	61

FRÅN F.-B.-F.-KRETSARNA.

Sid. 14, 31, 45, 63, 97, 129, 145, 159.

KRINGBLICK.

Sid. 9, 24, 40, 59, 77, 108, 123, 144, 154.

LEVNADS- OCH MINNESTECKNINGAR, KULTUR- OCH RESESKILDNINGAR, ESSAYER, UTLÄNDSKA KORRE- SPONDENSARTIKLAR M. M.

Borelius, Hilma: Victoria Benedictsson och kvinnofrågan	5
Bäckström, Anna: Josefina Bengts	118
Edh, C.: Ester Lutteman	87
Fogelklou, Emilia: Allsegraren...	152

Johnson, Olga: Anna Fridman.....	71	Kleman, Ellen: Alla tanters flicka av Annie Åkerhjelm.....	131
Johnsson, Pehr: En borgfru från 1700-talet	125	— „ — Barbarens son av Hilma Ange- red-Strandberg	147
Key-Rasmussen, Hedda: Kö- penskap och välgörenhet	109	— „ — Data och fakta rörande freds- rörelsen av Anna T. Nilsson.....	80
Kleman, Ellen: Bertha Hübner ...	34	— „ — Den sällsamma resan av Gert- rud Almquist	161
— „ — Esseldes liv och livsgärning.....	10	— „ — Ellen Key av Ann Margret Holmgren	116
— „ — Stina Quint död	137	— „ — Ett år i Australien av Hedvig av Petersens	131
Ramstedt, Eva: Adèle Philipson... ..	35	— „ — I rang med husets katt av Ast- rid Väring	132
Sahlbom, Naima: På jakt i Ame- rika 1924 efter Fredrika Bremer	121	— „ — Jag ger vika av Stina Aronson 16	16
Trott-Helge, Else: Polarhjältin- nan Ada Blackjack	42	— „ — Jag vet ett land . . . av Elsbeth Funch.....	162
Wall, Anna: Ett internationellt stu- dentskehem i Paris	105	— „ — Kvinnans själ av Gina Lom- broso-Ferrero	15
Zade, Beatrice: Dorothea von Schlözer-Rödde	155	— „ — Några av Marika Stjernstedt ...	80
Det heliga kriget	93	— „ — Prästaskräcken och den botten- lösa prästasäcken av Sonja Haneson	130
Fredrika Bremer och Amiel	27	— „ — På den tiden av Gurli Linder... ..	163
Néandre de Byzance Norayr.....	151	— „ — Silverforsen av Elin Wägner ...	147
		— „ — Vi fraskilte barn	148
		— „ — Vila och arbete av Emilia Fo- gelklou	140
		— „ — Vivis resa, II, av Vivi Laurent... ..	116

NOTISER FRÅN BOKVÄRLDEN.

Fogelklou, Emilia: Allvarens folk av Elin Hök	80
— „ — von Sneckenströms av Marika Stjernstedt	160

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

Sigrid Leijonhufvud
SOPHIE ADLERSPARRE

"ESSELDE"

Ett liv och en livsgärning.

II.

Denna del behandlar bl. a. Esseldes livliga förbindelser med de ledande inom kvinnorörelsen och med litterära personligheter i grannländerna, upprinnelsen till Handarbetets vänner och slutligen stiftandet av Fredrika-Bremer-Förbundet.

Särskilt intresse för skildringen genom det kapitel där Selma Lagerlöf själv berättar om sitt förhållande till Esselde.

Pris häftad kr. 7:--

*Del I och II inb. i ett band
kr. 15:--*

**P. A. NORSTEDT & SÖNERS
FÖRLAG.**

Maria Stål von Helstein

Ledamot av Sveriges Advokatsamfund
Kalmstorgsgatan 3, STOCKHOLM
Telefon: 244 88. Norr 244 19

*Familjerätt. Fyrstämman.
Testament. Bouppteckningar.
Eftersökningar från landsorten
besvaras omgående.*

Advokat

Eva Andén

Jur. Kand.

Led. av Sveriges Advokatsamfund.
Lilla Vattugatan 11, Stockholm
Tel. 7576, 7592, Norr 18336

*Familjerättssaker, Testamenten,
Kontraktningar, Hyressaker,
Rättgångar.*

Juridiska uppdrag av alla slag.
Även skriftliga förfrågningar.

PASSFORMEN

å alla NK:s konfektionsvaror är så fulländad, att man med fördel köper dessa i stället för skräddarsydda kläder

A/B NORDISKA KOMPANIET

Dr. ELIN BECKMAN, Helluftinstitut
Helluft, Diathermi, Konstgjord högländssol, Massage.

Rheumatism, gikt, **nervsmärtor**, ledutgjutningar och stelheter, frecklador och börjande ålderdomsbrand, allm. kraftnedsättning etc.

Tel. 10552

Barnhusgatan 12 Vardagar utom lördagar, halv 3-4

Tel. 10552

Under sommaren i Södertälje: Vard. 3-4. Tel. 2250

Telefon
539
Malmö

Perstow's

**Siden & Manu-
fakturaaffär**

Alltid nyheter i senaste lever

HERTHA

ÅRGÅNG XI

JANUARI 1924

HÄFTE 1

Hertha 1924.

HERTHAS nu började elvte årgång är arbete efter samma linjer som de föregående årens. Vi veta att det är av nöden att det finns en neutral platform för många de viktiga frågor som röra kvinnorna nära. Allt för lätt ryckas även dessa in i partistriderna och lida, som mycket annat, ödet att offras för partifanatismen. Fullt fri och självständig, utanför politiska partihänsyn, kan och skall Hertha såsom förut deklarerat och hävda kvinnornas synpunkter och rättmätiga krav samt föra deras talan.

Jämsides härmed vill Hertha fortsätta att verka allmänt kulturfrämjande och väckande, att följa samhällsföreteelserna i den mån och utsträckning det är möjligt inom tidskriftens givna ram och genom ett så omväxlande innehåll som möjligt erbjuda på en gång instruktiv och roande läsning.

Hertha utkommer oförändrat med tio häften om året, d. v. s. ett häfte i månaden med undantag av juli och augusti månader.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 5:50, varvid prenumeration sker direkt genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Klarabergsgatan 48, Stockholm.

Icke-förbundsmedlemmar prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplagan är: 1/1 år kr. 6:50, 1/2 år kr. 3:50, 1/4 år kr. 1:90. Lösnummer 65 öre.

Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan, 2 tr., Stockholm.

Redaktionstid: tisdagar och fredagar kl. 1—3. Tel.: Norr 48 50; 2762.

Expedition: Varje söckendag kl. 11—4. Tel.: Norr 48 50; 27 62.

REDAKTIONEN.

Cirkelgången.

Det sista nyårsskifte Fredrika Bremer såg fram emot var 1865 års abdikation och 1866 års inträde på vädjobanan. Hon fick inte vara med om själva händelsen, för henne slutade året — och all årens omskiftelse — natten till den 31 december 1865.

Men veckorna därförinnan var hennes själ fylld av jubel, och med förhoppningar och glädje blickade hon framåt mot det nya år, som skulle utföra »den stora reformens» på det gamla året nyss beslutade värv.

Hon hann ännu att ge uttryck åt vad hon kände och hoppades i en artikel i Illustrerad Tidning av den 23 december. Att hon lät de stora förväntningarna på ett rikt nytt i den artikeln mynna ut i en önskan att små konventionella former för celebrerandet av ett års ingång även måtte bortfalla med det övriga utdömda gamla är betecknande för Fredrika Bremer. Hon glömde inte vardagslivets hindringar, hon visste vad de betydde.

Det är inte varje människogeneration beskärt att ens en enda gång stå i själva den verkliga påtagliga brytningsstunden av gammalt och nytt med all dess hoppfulla tjusning, dess ännu ljusskimrande möjligheter. Vi ha mest nödvändigheten att lura oss själva med en uppkonstruerad skiljestund mellan något som vi nämna gammalt och något som vi kalla nytt, och entusiasmen för det där nya året, som gör sin entré, får var och en bestå sig själv i mån av förmåga och

läggning. I dessa senare tider torde den optimismframkallelsen vara skärligen svår att effektuera även för annars därtill lämpade individer.

Fredrika Bremer, som själv inför det betydelsefulla årsskifte som här nämnts, levde i stimulansen av det verkligt nya, vände sig dock även då, som alltid, inåt med sin fråga om vad som gör det nya. »Allt, som nyårslivet i människans själ, som hjärtat i sin godhet och kärlek driver till, är gott och verkar förnyande, vore det än hundratusen år gammalt på jorden», skriver hon i denna nyårsartikel — en vecka före sin död. Hon hörde till de benådade som veta att förnyelsen kommer av oss själva, att det är vi som ha makten att framställa undret, göra gammalt till nytt, lägga av det onda och det dömda.

I denna svärdstid och blodstid, denna för mängder av mänskor yttersta eländets tid, blir Fredrika Bremers kärleksfyllda, milda ord en obeveklig och hård dom. Men den är icke att komma undan ifrån ty den bär sanningen i sig. Det vår själ och vårt hjärta icke driver fram till förnyelse, i godhet och kärlek, det kommer icke; det tusenåriga gamla frodas i ondska och under formen av de fruktansvärdaste fasor därför att vi inte slå ned det och döda det. Vi få själva ta i tu med förnyelsen, då kommer den också en gång med det verkligen inträffande nys stora lyftande kraft. Sådan är cirkelgången.

Fredrika Bremerskolan.

Ettårsjubiléer ha lyckligtvis inte ännu kommit i bruk. Något längre tidsavsnitt är dock antaget för iscensättandet av jubileumstillfällenas åminnelseritual. Icke dess mindre är det den ettåriga Fredrika-Bremerskolan här skall talas om, dock icke för att införa sämre seder än de redan befintliga i tidens minnesfirningsråseri. Här är endast frågan om att i samband med att skolan börjar sin tredje termin berätta om hur de två första förlopt och om planerna för detta års kurser.

När dr Hanna Rydh i Stockholmskretsens styrelse första gången framkastade tanken på att kretsen skulle sätta i gång med en aftonskola för arbetande ungdom, vilken genom sin dagliga sysselsättning vore hindrad begagna andra studietillfällen för att tillfredsställa sitt begär efter vidgade kunskaper, tilltalades utan all fråga styrelsen i sin helhet av den storartade planen men ryggade nog också litet för svårigheterna vid företaget. Vilja och god tro bära emellertid bra framtåt, och dr Rydhs tillitsfulla energi drog styrelsen med sig. Och när Fredrika Bremerskolans aftonkurser förliden januari öppnades i Kungsholms folkskola, sedan en tillsatt studiekommitté gjort det förberedande arbetet, visade det sig att det sannerligen var ett företag värt att sätta i gång. Sammanlagt 140 deltagare hade anmält sig till kurserna, vilket betydde att t. o. m. parallellkurser fingo upprättas för att kun-

na ta emot alla anmälda elever. Annana voro svenska och engelska språken, räkning, litteraturhistoria och samhällskunskap, varje ämne en kväll i veckan med dubbeltimme.

Höstterminen kom med en mindre omläggning av kurserna. Av förutvarande ämnen utskildes räkning, medan åter en ny kurs i konsthistoria upprättades. Tillströmningen var stor som förut, och ännu en parallellkurs måste upprättas i engelska språket.

Så gott som alla åldrar och samhällsklasser kan man säga vara företrädda på Fredrika-Bremerskolans bänkar. Mödrar följde tillsammans med unga döttrar jur. kand. Mathilda Staël von Holsteins instruktiva kurs i samhällslära och bland representerarna för vitt skilda arbetsfält var intresset lika stort för ämnet. Fruarna Alma Faustman, Ester Trolle och fil. mag. fröken Astrid Sturzenbecker, som mellan sig på fyra kurser delade de många engelskspråkigt intresserade, hade likaså att räkna med den första ungdomen och uppåt i olika åldersgrader. Fröken Gina Lefflers båda kurser i litteratur och konsthistoria hade samlat ivriga adeptter från skilda håll, och i fröken Hovings kurs i svenska språket bedrevs ett nitiskt arbete.

Nu kommer skolans tredje termin med samma skickliga och intresserade ledarinnor av kurserna, möjligen också med något vidgat program på särskilda punkter. Advokat Staël von

Holstein kommer att koncentrera sin kurs i samhällslära på föreläsningar i stats- och samhällskunskap, med reserverande av mera allmänna överblickar i samhällslära för en eventuell nybörjarkurs. Språkkurserna fortgå efter samma linjer som hittills. Litteratur- och konsthistoriekurserna utvidgas i mån av deltagande, och med den senare förenas besök i Nationalmuseum under fröken Lefflers ledning. Som nyhet för vårterminen kan nämnas en plan av dr Rydh att under sakkunnig ledning eventuellt arrangera ännu andra museibesök, vid Riksmuseet, Nordiska museet m. m.

Till undanrödjande av möjligt missförstånd att deltagande i kurserna skulle vara begränsat till vissa bestämda kategorier få vi påpeka att i mån av utrymme kurserna stå öppna för en var, som känner sig lockad av dess program, och att medlemmar av F.-B.-F:s Stockholmskrets givetvis med nöje räknas med bland skolans alumner. Från och med denna termin, som börjar måndagen den 21 januari, hållas lektionerna på Fredrika-Bremer-Förbundets byrålokal, 48 Klarabergsgatan, men naturligtvis som förut på kvällarna, kl. 7—9.

Aftonsamkväm ha också ingått i skolans program och komma även att alltjämt anordnas. Höstterminens avslutning skedde med en Luciafest den 14 dec. i Kungsholms folkskolas kollegiesal, då tvenne Lucior med sina tärnor buro fram »Lussebullar» kring de festligt julprydda långborden och skänkte i kaffe medan julgranens och de många julstakarnas tindrande ljus

spredo den stämmingsfulla belysning som hörde festen till. Museiamanuenssen fröken Louise Hagberg hade då redan hållit ett med skioptikonbilder beledsagat intressant föredrag om gamla julseder, och ljuvliga gamla visor, Staffansvisan först av alla, hade sjungits till allas glädje. Likaledes museiamanuenserna, fröknarna Sondén och Broman voro de älskvärda exekutorerna av den avdelningen på aftonens program.

Så går det till i Fredrika-Bremer-skolan.

E. K—N.

Iduns kvinnliga akademi.

har vid sammanträde under ordförandeskap av dr Karolina Widerström tilldelat Klara Johanson Iduns årliga pris å 1,000 kr. Det är Klara Johansons rangställning som litteraturkritisk skriftställare och litteraturkännare, som härvid varit bestämmande. Framför allt har man därvid från Iduns akademis sida fäst sig vid hennes storartade insats i Fredrika Bremerforskningen, vilken främst kommit till synes i den på Norstedt & Söners förlag efter en fullt ny och man torde kunna säga epokgörande utgivningsprincip publicerade stora upplagan av Fredrika Bremers samlade brev med dess i kommentarform lämnade ovärderliga bidrag till Fredrika-Bremerstudiet.

Viktoria Benedictsson och kvinnofrågan.

Hur privilegierat förnäm är icke en Fredrika Bremers, en Camilla Colletts personligt upplevda kvinnofråga. I bokstavlig mening var prästgården i Eidsvoldsdalen lägre i tak än herrgårdsgemaken på Årsta slott, i figurlig mening var förhållandet motsatt: ett tjugotal år längre fram i tiden och med Henrik Wergeland till bror hade Camilla icke den ställning av fången prinsessa, ej heller den utpräglade fruntimmersmiljö som Fredrika. Båda, prästgårdsflickan liksom tidigare herrgårdsfröken, hade ro och rymd för ideell sorg.

Lycka och befrielse, efter en mulen och hämmad ungdom, i ett intellektuellt liv, alltid med utblick bortom skrivbordet till dagens solsken och aftonens stjärnljus — lycka och befrielse i det intellektuella livet var Fredrika Bremers erfarenhetsfond, ur vilken hon hämtade sin förkunnelse för sina medsystrar. Dels medvetet, dels oavsiktligt blev förkunnelsen på samma gång budskap om »kärlekens» umbärlighet — för en kvinna med långt starkare religiös och intellektuell än erotisk lidelse. Den nyss tillfogade reservationen satte hon icke själv. Hon litade på den religiöst fattade plikten som tillräcklig livsmotor och livsglädje för var och en. Hennes egen eld saknas kännbart hos flertalet av de diktade väsen, som skulle illustrera lyckomöjligheterna utan »kärleken», men som verka retsamt matta och tama i sin otillräck-

ligt motiverade och föga kostsamma, glanslösa »uppoffring».

Den spontana kvinnliga kärlekens värde och rätt — Camilla Wergelands smärftfullt förvärvade syn på sitt eget martyrium i kärleken till Welhaven — blev författarinnan Camilla Colletts patos. Det tioåriga äktenskapet med Collett, lyckligt och buret av varm ömsesidig tillgivenhet, är en episod i hennes långa liv, låt vara en mycket betydelsefull, som bl. a. gjorde henne till författare. Den gyllene tråden i hennes tillvaro, den starkaste utlösningen av hennes väsen är känslan för Welhaven. När hon under sitt oroliga resliv som gammal på kontinenten sökte upp ett hotell, där hon visste, att Welhaven bott — och med strömmande tårar förlorade sin blick i utsikten från fönstren — eller när hon vid »Söerne» i Köpenhamn tyckte sig gå längs Andelvans bredd, då var det sitt livs mest själsmåttade minne hon gick tillbaka till.

Vilket avstånd från alldagslivets landsvägsdamm både i Fredrika Bremers och Camilla Colletts personliga »kvinnofråga» och därför också i deras upptäckt av kvinnofrågans existens och i deras tolkning av dess innebörd.

Trång och tryckande är vardagen i Viktoria Benedictssons självupplevda kvinnofråga. Dennas moment äro två. Konstnärsåtrån, rothuggen som hon själv trodde genom nekandet av målarutbildning, sedan överflyttad till lit-

terära strävanden, mödosamt kämpande för livet, men till slut segerrik, är det ena. Det andra är äktenskapet — som — i likhet med så många andra den tiden och förut — ingicks utan skymt av erotisk böjelse å brudens sida och som gjorde henne olycklig.

Graden av plåga i ett motbjudande äktenskap med en för alltid, genom olika läggning, själsfrämmande man bestämdes naturligtvis av hennes lidelsefulla natur och medfödda melankoli. Men man går miste om det symptomatiskt betydelsefulla i hennes plåga och hennes revolt, om man försöker se själva hennes förhållanden som särskilt olyckliga undantag eller beskylla hennes man för exceptionell tarvlighet. Viktoria Benedictssons olycka var något, som för allmänna uppfattningssättet, var alldeles i sin ordning: att hon förenat sig med en man, som saknade varje spår av sinnligt erotisk attraktion för henne. Där hade hon i sin egen generation och i de föregående generationernas långa rad talrika medsystrar. Men där kvinnor av äldre generationer hade nedtystat sina olustkänslor med hustrupliktens och den äktenskapliga legitimitetens icke ifrågasatta auktoritet, där yppade sig hos Viktoria Benedictsson en starkare subjektivitet, som icke lät sig nedtystas, som blev fullt medveten om sitt ve, som klagade och anklagade.

Själv skulle hon icke ha använt ordet »subjekt» för sina önskningsar om vad kvinnan borde vara i sig själv och i det erotiska förhållandet. Hon tänkte icke i abstraktioner och begagnade

inga filosofiska termer. Men skall man så kort och klart som möjligt uttrycka vad som upprörde henne i konvensans och konvensansäktenskap, så blir det: kvinnans objektsställning.

»Vi kvinnor äro människor, som själva hava att vaka över våra handlingar, vi äro icke en handelsvara, som måste bevakas för blivande köparen eller nuvarande ägaren», så angav Viktoria Benedictsson själv efter fullbordandet av Pengar sin uppfattning.

Berättelsen Pengar är det mest direkta litterära uttrycket för hennes egen ungdomserfarenhet och därav födda syn på kvinnofrågan. Selma i Pengar, den enda både fullt plastiska och fullt sympatiska flickgestalt Ernst Ahlgren gett oss, är hennes egen motbild.

Sviken i sin brinnande åtrå att få utbilda sig till konstnär, gifter sig Selma utan att veta vad hon gör med den rike patron Kristenson. Hon förråas i hans sällskap och finner sig relativt väl i rollen av rik fru tills hon omsider vaknar upp under det intellektuella inflytandet av kusinen Rickard, föremålet för hennes omedvetna ungdomstycke, och under inflytande av nyvaknad känsla för honom. Hon bryter sitt äktenskap, som hon nu känner som en förnedring, och går att med eget strävsamt arbete skaffa sig en torftig utkomst.

I detta rymmes en hel del av Viktoria Benedictssons egen erfarenhet, inplacerad i andra fakta och andra omständigheter. Där är även ett program: opposition mot sådana gifter-

mål som Selmas, framhållande av individuell böjelse också hos den kvinnliga parten som nödvändigt villkor för äktenskap.

Kvinnofrågas väsentlighet kände Viktoria Benedictsson med hela sin varelse. Men i förhållande till de kvinnotyper, som hon ogillade, fanns hos henne föga av medkänsla och mycket av ringaktning. Hennes förtrytelse mot dem, som kunde trivas med konventionernas trånga skrankor, var fullt lika stor som hennes ovilja mot konventionernas osannfärdighet och tvång. »Solidaritet» med sitt kön förnam hon egentligen i förm av blygsel — som i sjuka stunder kunde stegras till pariakänslor — ej i form av samförstånd.

Det finns ett par småberättelser, ett par litterärt obetydliga ögonblicksbilder,* som man inte bör glömma bort, om man vill behålla i ögonsikte vad »kvinnofrågan» var för Viktoria Benedictsson: *Tvist* och *I kupén*, båda riktade mot den kvinnliga konventionalismen. »Vi kvinnor äro människor», icke skvallerobjekt blott, eller så vitt möjligt känslolösa dockor.

I boken *Fru Marianne* valde Ernst Ahlgren till huvudfigur en flicka av den typ, som var henne själv mest antipatisk: den renodlade salongsdamens, den koketta balflickans, dock ej för att straffa henne utan för att låta henne utveckla sig till människa. Själstomhet, självtillbedjan, jolmig

sensualism i sentimentalitetens dräkt, vegeterande onyttighet, alla dessa henne själv förhatliga egenskaper hopade Ernst Ahlgren på Marianne, och dock lät hon henne förvandlas till en hel och sund människa. Marianne gifter sig med en man vars hela personlighet bäres av arbetets etos och sedan hon riktigt fäst sig vid honom — efter en lyckligt genomgången kris av »oförståndhet» och ögonkurtis med mannens vän, den ledlöse estetikerⁿ. På — blir hon själv efter hand en sund, lycklig arbetsmänniska.

Någon egentlig motsats mellan ståndpunkt och betraktelsesätt i *Pengar* och i *Fru Marianne* föreligger endast däri, att »tendensen» i *Fru Marianne* är mycket lugnare uttryckt. Men blickpunkten är en annan.

Lika visst som Viktoria Benedictsson var övertygad om att intet äktenskap borde ingås utan ömsesidig erotisk attraktion, lika rotfast var hennes åskådning om viljans, samarbetets, trofasthetens betydelse för äktenskaps vidmakthållande, det vill säga för den ursprungliga attraktionens fostran till en allt omfattande tillgivenhet. *Pengar* illustrerade det förra, *Fru Marianne* det senare. Att ansvarvilja och ihärdigt dagligt tillmötesgående i vardagslivets förhållanden gav en böjelse högre rang än den själviska, ansvarlösa blotta stämningserotikens var för Viktoria Benedictsson oomtvistligt. Lika tydligt om ej mer än i *Fru Marianne* utsade hon det litterärt i den först efter hennes död tryckta teaterpjesen *Romeos Julia*.

* Med intresse finner jag, att just dessa två: *I kupén* och *Tvist* nämndes av Ellef Key i hennes förstående nekrolog i *Dagny* 1889.

Mycket i Viktoria Benedictssons historia både som författare och människa ter sig som en livets ironi. Med sin tappert genomkämpade och ärligt genomtänkta livserfarenhet stod hon i sin medelålder — då hon själv trodde sig »gammal» — i nya livslågen hjälplös, hjälplösare nästan än den mest oprövade. Så går det icke sällan i det gåtfulla svårbemästrade livet, som kan gömma så svåra bakläxor och så avgörande kuggningar.

Hennes inre arbetade rastlöst med objektivisering av hennes nya livskonflikt. Men kvalet var starkare. Hon nådde aldrig betraktelsens avstånd. Den bergtagna, hennes av Lundegård efter hennes död utgivna skådespel, är gripande genom vad man därav kan slutå om henne själv. Men varken hennes personlighet eller den särregna komplikationen i hennes belägenhet finns hos huvudfiguren, den matta, lättknäckta Louise, därför ej heller mer än en bråkdel av hennes egen tragik. Det individuella saknas. Å andra sidan, som allmängiltig tes kan man ej utan vidare godtaga styckets grundtanke: att — om hon ej kan hata — självmordet är enda utvägen för en renhjärtad kvinna, som gör klart för sig att hon har blott bråkdelsbetydelse för den man hon älskar och gett sig åt.

HILMA BORELIUS.

Stockholmsk opinionsyttring.

Det gamla året tilläts icke gå till ända utan ett offentligt uttalande från kvinnohåll med anledning av 1921 års lönekommittés betänkande. Den 13

december hade De kvinnliga kårsmanslutningarnas centralråd, Fredrika-Brömer-Förbundet och Svenska kvinnors medborgarförbund ordnat ett stort offentligt möte, varvid doktor Andrea Andreen-Svedberg, advokat Mathilda Staël von Holstein och katalogredaktör Beda Cederborg var från sin ståndpunkt ingingo på kommittébetänkandets förslag och varvid följande resolution antogs:

Mötet yrkar att, sedan nu lönekommittén slutfört sitt uppdrag, frågan om de kvinnliga statstjänarnas löne- och pensionsförhållanden upptages till behandling vid instundande riksdag.

Mötet erkänner de principiella förbättringar i de kvinnliga statstjänarnas ställning som innehållas i kommitténs förslag om en för manliga och kvinnliga befattningshavare gemensam löneplan och om höjning av pensionsåldern för kvinnor, samt avvisar det reservationsvis gjorda yrkandet om bibehållande av för män och kvinnor skilda löneplaner.

Med instämmande till alla delar i den kritik, som de kvinnliga reservanterna riktat mot kommittémajoritetens motivering till de betydande lönereduktionerna för kvinnliga statstjänare i lönegraderna 1—14, vill mötet inlägga en kraftig gensaga mot det tillvägagångssätt som tillämpats vid kommitténs utredning angående kvinnors prestationsförmåga, liksom mot att några som helst slutsatser i lönehänseende dragas av denna utredning. Mötet protesterar desslikes icke endast mot det sätt, varpå sjukstatistiken använts, utan över huvud mot att sjuklighets-siffror skola inverka på lönebeloppen.

Mötet, som hävdar principen lika lön för män och kvinnor i lika tjänsteställning, måste djupt beklaga att kommittén endast beträffande de högsta lönegraderna föreslagit samma behållna lön för män och kvinnor. I anslutning härtill vill mötet, om regering och riksdag till följd av det statsfinansiella läget för närvarande ej skulle finna det möjligt att inom alla lönegrader tillämpa likalönsprincipen, framställa yrkande att likställdhet nu

genomföres från och med den 13:e lönegraden och likställdhet i övrigt åvågbringas genom en successiv minskning av de procentuella avdragen och i mån av det statsfinansiella lägets förbättring.

Slutligen vill mötet framföra ett bestämt krav att övergången till det nya lönereglementet i vad det avser den gemensamma löneplanen sker omedelbart vid lagens ikraftträdande och samtidigt för alla de kvinnliga befattningshavare som beröras av betänkandet.

Kringblick

Politikens festmåltid. Engelskornas storartade spurt fram till parlamentet i den nu avslutade valkampanjen är en av de inte alltför många glädjande händelser som för tiden äro att annotera. Lady Astor, Mrs Wintringham och Mrs Hilton Philipson ha fått Miss Margaret Bondfield, hertiginnan av Atholl, Miss Dorothea Jewson, Miss Susan Laurence och Lady Terrington i sällskap i House of Commons. Blandat sällskap — och väl är det, variation torde vara bland det nyttigaste i världen!

Av de nyvalda ha vi, som sig särskilt bör i Englands nuvarande politiska läge, tre representanter för arbetarpartiet, misserna Bondfield, Jewson och Laurence, medan Lady Terrington företräder de liberala och Lady Atholl, Skottlands första kvinnliga parlamentsledamot, är konservativ.

Är det ett verkligt, betydelsefullt varsel om en av kvinnor inledd ny politisk era med stillat partihat och icke obevekligt skiljande partiskrankor, detta, att engelska kvinnors valkommitté anordnat en »complimentary dinner» för samtliga de åtta kvinnliga parlamentsledamöterna? Där fanns således, vid sidan av festföremålets egna partiståndpunkter, samtliga de tre stora politiska partiernas meningar företrädda av de deltagande gästerna. Men alla enades i glädjen över de åttas val. Man skulle velat vara med om denna »utompartierna»-bankett.

Kvinnornas nya väg. Var och en av oss som arbetade i rösträttsrörelsen, skriver Maudé Royden i *The Woman's Leader*, visste, att när kvinnorna en gång komme erkända in i politiken, skulle de komma att tillhöra olika politiska partier. Men vi visste också att det skulle finnas saker, som de alla skulle enas om. Den största av dessa vore fredsfrågan.

Vi ha inte alla samma uppfattning av kriget, fortsätter hon, men alla vi kvinnor inse nödvändigheten av att organisera världen för fred.

Och så ruskar hon i alla Englands kvinnor, säger dem att de skola göra något. Att England inte skall sitta och vänta på att Amerika kommer med. Att de, engelskorna, måste mobilisera för uppbyggande fredsarbete. Att de mindre nationerna inte kunna börja, att de behöva en ledare. Att Frankrike inte vill, att Italien inte vill — ännu, att Ryssland och Tyskland inte kan taga en sådan ledning. Att under tiden Sydafrikas folk, som ännu inte börjat löpa med i kapprustningarna, begynna bli ängsliga. Huru skola de reda sig i en värld organiserad för krig? Att Kinas förut fredsamma miljoner börja röra på sig. Att allt är fara, medan intet göres för att slå in på en ny väg.

Ett mål skulle kunna ena alla politiska partier: att mobilisera världsoptionen för uppbyggande fredsarbete. — Ha väl kvinnorna kommit till sitt rike för denna saks skull, frågar till sist denna sanna fredsapostel.

Nästan samtidigt med denna engelska appell till kvinnornas och världens sunda förnuft skickar den franska kvinnoöfvan för fred och frihet ut i pressen sin direkta och skarpa protest mot sitt lands politik, pekar på dess icke blott obarmhertiga utan även blinda halstarrighet, på dess ödesdigra verkningar och förklarar sig, i strid med denna politik, vilja arbeta i solidaritet med sina systrar i alla länder för folkens försoning.

Det finnes ord som i sig själva äro gärning. De franska fredskvinnornas äro mödlig sådan.

Esseldes liv och livsgärning.

Esselde-bokens andra del har kommit. Sigrid Leijonhufvud har slutat sin teckning av Sophie Adlersparre, hennes liv och hennes verk.

Såg man Esselde i den tidigare delen redan som den starkt självständiga personligheten vilken målmedvetet tar upp arbete för idéer som gripa henne, framträder hon i denna del i själva högkraftstiden av sitt rika och över sedvanliga mått handlingsstarka liv. Intill den dag då hon för sin del var färdig med arbete och strid, lycka och sorg, framgång och dess motsida.

Med skicklig hand — som alltid — har Sigrid Leijonhufvud genomarbetat och hållit tillsammans det utomordentligt rika källmaterial på vilket teckningen av Esseldes liv bygger sig. Underströmmen i förf:s eget hjärta av uppskattande ömhet för teckningens föremål ger därutöver åt Esseldes här fångade bild en speciellt levande och varm färg.

Den 26 juli 1923 inföll hundraårsdagen av Sophie Leijonhufvud Adlersparres födelse. Sigrid Leijonhufvud har med den nu avslutade biografien rest henne en värdig minnesvård. Här träder hon fram, med förtjänster — och fel, men alltid som den stort anlagda människan som ville, vågade och satte igenom vad hon ville.

SOPHIE ADLERSPARRE (Esselde). Ett liv och en livsgärning. Av Sigrid Leijonhufvud. Andra delen. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Det yr av idéer, frågor, planer — och strid kring Esselde, förvisso måste det haft sina sidor att arbeta tillsammans denna dominerande ande. »Friherrinnan» hade sin mening och smidigt kompromissande hörde inte hennes temperament till. Energi-laddad, kraftig, orädd, ännu mera en härskarnatur än en ledarnatur, gick hon i bräschen för sina ideal, gav — och tog — hugg men förde den ena efter den andra av sina planer fram till förverkligande.

Med 70-, 80-talet är hon inne i alla de stora frågor och företag som till sin uppkomst, utveckling och lösning mer eller mindre, oftast mer, genom henne bestämdes. Intresset för svensk kvinnlig handaslöjd växer genom hennes åtgörande ut till den rörelse för svenskt handarbets utveckling i konstnärlig och fosterländsk riktning som resulterar i startandet av föreningen Handarbetets vänner. Under intryck av rapporterna om de sårades lidanden i fransk-tyska kriget 1870 är hon initiativtagande till bildandet av den kommitté för insamling av gåvor till de sårade, som blev första begynnelsen till den stora svenska kvinnoorganisation som alltjämt arbetar i Röda korsets tjänst. Undervisningsfrågorna komma upp i riksdagen, och Esselde är i elden för en tjänligare utbildning av den kvinnliga ungdomen. Hennes brinnande intresse för denna sak, som under årens lopp tagit sig

aktiva uttryck såväl genom opinerande artiklar i Tidskrift för Hemmet som genom propagandaarbete, framför allt inom pedagogiskt intresserade huvudstadskretsar, leder till att hon — tillsammans med Hilda Casselli — kallas till ledamot av 1885 års flickskolekommitté, en svensk kunglig kommittés första kvinnliga ledamöter.

Under allt detta och ännu annat mera mognar så hos Sophie Adlersparre tanken på att samla kvinnorna, över hela landet, i ett förbund, vars syfte vore att arbeta för kvinnofrågornas framförande och lösning, »med ett organ inom pressen samt en byrå i huvudstaden till förmedlare av alla dithörande intressen — —». Planen på Fredrika-Bremer-Förbundets stiftande griper henne, och hon realiserar den. Nästan omedelbart därefter är hon färdig att taga upp omorganiserandet av sin älskade Tidskrift för Hemmet, som hon under tjugusju år utgivit, och det nybildade förbundet får i Dagny sitt eget pressorgan.

Självfallet är att de kapitel i Esseldebiografien som handla om förbundets stiftande och om Dagny i en alldeles speciell grad äro av intresse för alla dem som stå i någon som helst relation till det arbete, som därmed organiserades, och de idéer, som äro bärande för detta arbete. Men de äro därutöver i och för sig av högt allmänt intresse. Genom förf:s ypperliga användning av det föreliggande materialet: bevarade personliga uttalanden, sammanträdesprotokoll, brev från vid-

kommande personer m. m., har här framkommit ett tvärsnitt genom tidsuppfattningar och ett helt kulturskede som är i lika mån historiskt värdefullt som i hög grad roande. Det är ett betydande antal av 80-talets bemärkta kulturpersonligheter, författare och vetenskapsmän, som taga intresserad del i Esseldes stora företag. De säga henne sin mening om det, de äro med på överläggningar och konstituerande sammanträden och somliga av dem gå med i det aktiva arbetet. »Negerstaten», den nu allt mer och mer omsorgsfullt sär-rangerade kvinnointressevärlden, hade heller inte ännu konstituerats, Esselde var självfallet i ständig och direkt kontakt med tidens kulturellt, politiskt och socialt intresserade män, för vilka såväl de ena som de andra mänskliga och samhällseliga frågorna lågo nära, även i den mån de speciellt rörde kvinnorna och deras förhållanden. Vid sidan av de kvinnliga vänner och medhjälpare, som stodo henne närmast i arbetet, i tidigare år Rosalie Olivecrona, så Ellen Ankarsvärd, Fredrika Linnell och ännu senare en Ellen Fries, Gertrud Adelborg, Mathilda Silow, Lotten Dahlgren, Agda Montelius träffar man på en Oscar Stackelberg, Hans Hildebrand, L. H. Åberg, Ernst Beckman och ännu andra av tidens bemärkta män. I ett historiskt ögonblick, vid själva Fredrika-Bremer-Förbundets konstituerande sammanträde, skymtar till och med Viktor Rydbergs tankarhuvud och Adolf Hedins stridsfärdiga

fysionomi bland de av saken intresserade och inbjudna.

Över huvud taget visste Esselde att draga in i sin sfär de olika i sin art mest betydande mänskorna. Den unga Ellen Key hade redan på Sundsholmstiden girigt levt på Tidskrift för Hemmets innehåll, och för en tid blir hon också medarbetare i tidskriften. Esseldes skarpblick förnekade sig icke, och det har synbarligen betytt något för henne att personligen vinna den »stort anlagda» unga flickan, som hon redan i början av deras bekantskap karakteriserar henne. Snart nog kommo dock de mycket stora skiljaktigheterna i dessa två skarpt utpräglade personers läggning och uppfattning fram, och Esseldes uttalade fruktan för att de skulle växa ifrån varandra besannades inom kort. Som första skiljande orsak stod de bådas differerande mening om den moderna 80-talslitteraturen, detta återigen bottenande i en direkt och oåterkallelig skiljaktighet i deras uppfattning av »den moderna andens stridsfrågor», som Esselde uttrycker det. Fullkomligt ödesbestämt skildes deras vägar åt.

Ernst Ahlgren, Selma Lagerlöf äro de andra berömda namnen, som möta bland de unga vilka Esselde med osviklig fyndskicklighet fäste sig vid och med den henne egna energien sökte sporra och få fram ur obskyritet eller en avskild landsortstillvaros enahanda. Den icke alldeles obekanta historien om hur det gick till i det ena av dessa fall berättar Selma Lagerlöf

själv i ett av henne skrivet kapitel, där hon, sin vana trogen, med utsökt färdighet trollar levande fram personen hon talar om, här Esselde i hennes intima miljö och kraftigt ingripande i Selma Lagerlöfs eget liv. Det vida kantigare mellanhavandet mellan Esselde och den ömtåligt självständiga och lidelsefulla Victoria Benedictsson berättar Sigrid Leijonhufvud om i ett särdeles intressant kapitel.

Esseldes skandinaviska förbindelser visa liksom de svenska ett flertal av tidens förnämsta namn. Frederik och Mathilde Bajer, Grundtvig, Paludan-Müller, fru Heiberg gör hon personligen bekantskap med vid ett besök i Köpenhamn, liksom med några av den danska kvinnorörelsens förgrundsfigurer, Caroline Testman och Kirstine Frederiksen. Mathilde Fibiger hann ge henne några av sina sista krafter i bidrag till Tidskrift för Hemmet. Med Magdalene Thoresen förenades hon i ett varmt och nära vänskapsförhållande. Att Camilla Collett och Esselde ej funno varandra i sympati var åter något ganska självfallet, och Esselde skulle också genom refysefandet av en henne av fru Collett erbjuden tidningsantikel mot sig direkt uppväcka dennas bittra och sårade känsla.

Som Esseldes sista stora kraftinsats skymtar på denna livstecknings blad hennes arbete med Fredrika-Bremerbiografien. Troligen är det Sigrid Leijonhufvuds egen meddelaktighet i detta verk, som gör att det mera avlägset skymtar förbi. Vilket levande intresse det var för Esselde får man

emellertid klart för sig — om man icke visste detta förut.

Så är Sigrïd Leijonhufvud färdig med sin teckning av Esselde, liksom denna själv menade sig vara färdig med livet och sitt livsverk när hon kommit till slutet med Fredrika-Bremer-biografien. Esseldebokens sista blad framställa en ljuvt högtidlig tavla: över Målarfjärdarnas lugna vatten glider en båt i solljus. Den ljusa ekkistan står hög med doftande kransar i förens kapell av unga granar. Båten glider fram under Södra bergen. Upp på branten ligger Esseldes gamla hem med blänkande rutor i aftonsolen. Men båten styr in mot den stilla lummiga varvskyrkogården. Det är Esseldes sista, stilla lugna färd.

Med tacksamhet inregistrerar man Esseldes biografi bland tillgängliga bokskatter. Den utgör ett oumbärligt dokument från den svenska kvinnörelsens tidigaste dagar och den ger tack vare Sigrïd Leijonhufvuds på en gång säkert och ömt formande hand en levande bild av den starkt utpräglade personlighet vilken trädde fram som främsta bäraren av dess idéer och som förvaltaren av Fredrika Bremers arv.

ELLEN KLEMAN.

Fredrika-Bremer-Förbundets Stipendier 1924.

Fredrika-Bremer-Förbundets stipendieinstitution har för år 1924 anslagit följande stipendier till ansökan lediga:

Johanna Kempes fond: två stipendier à 500:— kr. för medicinska studier till kvinnlig med. kand.

Fröken Hilda Nilssons fond: 1,250:— kr. för medicinska studier (specialstudier i ögonsjukdomar giver företräde).

Stockholms stads stip.: 475:— kr. till kurs vid Anna Sandströms högre lärarinneseminarium.

Stockholms läns stipendier: 400:— kr. till kurs vid Svenska Fattigvårdsförbundet för utbildning av föreståndarinnor för ålderdomshem och barnhem; 375:— kr. till kurs vid Detthowska seminariet.

Norrbottens läns stip.: 400:— kr. till kurs för utbildning av föreståndarinna vid arbetsstuga och skolhem.

Västerbottens läns stip.: 325:— kr. till kurs vid Privata högre lärarinneseminarium i Stockholm.

Västernorrlands läns stip.: 400:— kr. till kurs vid Samariterhemmet i Uppsala.

Jämtlands läns stip.: 225:— kr. till kurs vid högre lärarinneseminarium.

Kopparbergs läns stip.: 290:— kr. till kurs i barnavård.

Uppsala läns stip.: 225:— kr. till kurs vid Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala (lärarinnekurs C).

Södermanlands läns stip.: 300 kr. till fullständig sjukvårdskurs; 300:— kr. till kurs vid folkskoleseminarium.

Örebro läns stip.: 450:— kr. till kurs vid Falu folkskoleseminarium.

Östergötlands läns stip.: 625:— kr. till kurs vid Kungl. högre lärarinneseminariet.

Skaraborgs läns stip.: 600:— kr. till akademiska studier för kvinnliga studerande; 500:— kr. till kurs vid Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.

Älvsborgs läns stip.: 320:— kr. till fullständig sjukvårdskurs.

Gottlands läns stip.: 275:— kr. till kurs vid folkskoleseminarium.

Kalmar läns stip.: 290:— kr. till kurs vid folkskoleseminarium.

Kronobergs läns stip.: 300:— kr. till fullständig sjukvårdskurs; 250:— kr. från Elfvingiska fonden för Kronobergs län till kurs vid Fredrika-Bremer-Förbundets Lant-hushållningseminarium vid Rimforsa.

Jönköpings läns stip.: 225:— kr. till fullständig sjukvårdskurs.

Kristianstads läns stip.: 230:— kr. till kurs vid Tandläkareinstitutet i Stockholm.

Blekinge läns stip.: 260:— kr. till studier vid universitet eller högskola för kvinnl. stud.

Malmöhus läns stip.: 450:— kr. till kurs vid Folkskolelärarinneseminariet i Landskrona; 450:— kr. till fullständig sjukvårdskurs.

Villkor för sökande av länsstipendium: att vara och två år omedelbart före ansökan ha varit skriven i det län, vars stipendium sökes.

Ansökan åtföljd av bevitnade avskrifter, av kunskapsintyg samt läkare- och mantalsintyg ställas till Fredrika-Bremer-Förbundets stipendienämnd, Klarabergsgatan 48, Stockholm, före den 15 februari.

Närmare upplysningar genom sekreteraren, adress som ovan, mottagning måndagar och torsdagar kl. 1—3.

Från F.-B.-F.-kretsarna.

Karlskronakretsen sammanträdde den 29 sistlidne november å Stadshotellets lilla sal under fru Eva av Geijerstams ordförandeskap. Programmet för aftonen upptog kretsens danska gästs, fru Gyrithe Lemche, föredrag över den danska kvinnorörel-

sens utvecklingslinjer och nuvarande ståndpunkt. På det utomordentligt intressanta föredraget följde samkväm med supé samt sång av fru Eva Österlöf.

Lundkretsen sammanträdde lördagen den 1 december i Lindebergska flickskolans aula, varvid fru Gyrithe Lemche likaledes talade om kvinnorörelsen i Danmark. Sedan ordföranden, fru Anna Herrlin framfört det livligt intresserade auditoriets tack till föredragshållaren, vidtog ett animerat samkväm i skolkökets lokaler.

Skellefteåkretsens skolkökskurs under sistlidna höst, som letts av skolkökslärarinnan fröken Elsa Hellström, avslutades den 15 december, sedan två dagar förut en provsupé anordnats i samband med Luciafest. Kombinationen var särdeles lyckad, kretsens medlemmar hade också infunnit sig i så stor utsträckning som utrymmet någonsin tillät.

För kretsens fortsatta arbeten utsågs vid samma tillfälle ett venkställande utskott i vilket invaldes ordföranden fröken Fridner samt fruarna Mina Wikström och Frida Svenonius.

Stockholmskretsens aftonkurser, Fredrika-Bremer-skolan, avslutade sin hösttermin fredagen den 14 december med Luciafest i Kungsholms folkskolas kollegiesal. Museiamanuensen fröken Louise Hagberg höll därvid ett föredrag om gamla svenska julseder, illustrerat av skioptikonbilder, medan museiamanuenserna fröknarna Sondén och Broman sörjde för musikavdelningen, som upptog gamla jul- och folkvisor. Tvenne Lucior med beledsagande tärnor bjödo kaffet kring de långa, festligt smyckade julborden, kring vilka deltagarna i samkvämet hänkat sig. Bland dessa senare märktes som intresserade åskådare av de gamla bruken prof. och fru Bouvier från Genève, och den förre framförde med spirituell fransk vältalighet sitt tack över att ha fått närvara vid denna speciellt svenska fest.

Notiser från bokvärlden.

Kvinnans själ. Reflexioner över livet av *Gina Lombroso-Ferrero*. Övers. av Ernst Lundquist. Företal av E. Gadolin-Lagerwall. Hugo Gebers förlag.

Denna italienska bok har tidigare omnämnts i *Hertha* i samband med en artikel om fru Ferrero av fru Gadolin-Lagerwall, som nu också försett den svenska upplagan med ett föror.

Den personliga bekantskapen med författarinnan synes vara avsevärt angenämare än bekantskapen med boken, den förra har i vilket fall som helst haft förmågan att helt besticka sin svenska introduktris. Om själva boken yttrar sig denna mera återhållsam, och man har troligen rätt att härur utläsa ett mera entusiasmfritt omdöme även av henne i fråga om den litterära produkten.

Den första anmärkning man finner sig befogad att göra om denna bok är att den alldeles säkert fått en för vid titel. På sin höjd bör den möjligen benämnts *Den italienska kvinnans själ*, men rättast kanske *Gina Lombroso-Ferreros själ*. Så allt utom generell och objektiv, så personligt begränsad verkar denna utläggning. Fru Ferrero tyckes emellertid, titelvalet till trots, själv haft en aning om att inte allt var väl beställt. Hon skyndar sig att i ett företal påpeka att detta inte är en vetenskaplig bok utan resultatet av »spontana iakttagelser av kvinnan», av »reflexioner över de sorger som fördystra henes liv och som skulle kunna besparas henne». Hade hon nu också sagt ifrån att de spontana reflexionerna även äro starkt partiella och personligt betonade, hade man vetat var man var hemma och inget vidare hade behövt tilläggas än att de kvinnor fru Ferrero

iakttagit tydligen ägt ett motsägelsefullt och starkt emotionellt väsen. Och sådana förekomma förvisso.

Nu står tyvärr titelbladet med fru Ferreros filosofie och medicine doktortitel — för att inte tala om att själva namnen *Lombroso-Ferrero* av sig själva, ägarinnan oförskyld, ge ett vetenskapligt anslag —, vilket gör att man helt ofrivilligt suggereras att begära ett visst mått av logiskhet, iakttagelseskärpa och konkretion i denna bok. En känslobetopad, av motsägelser vimlande bevisföring med axiomatiska premisser är vad man träffar på. Tvivelsutan ett belägg för att »kvinnosjälar» av denna art finnas — men släpp då generaliseringen *kvinnans själ*, fru Ferrero!

I själva verket får man ett direkt intryck av att fru Ferrero för sin personliga del lidit av att komma in i en vetenskaplig studiesfär, som hon inte passat för, och man tycker sig finna nyckeln till bokens hela uppfattning, liksom till hennes eget liv, i den framförda åsikten att kvinnor egentligen bli vad de bli av hängivenhet för någon älskad varelse, som önskar just detta av dem. Hon bekänner att hon haft en verklig passion för medicin och den kriminella antropologien så länge den dyrkade fadern levde och tog henne med in i dessa studier. När han dog, hade detta studieliv mist all sin lockelse för henne. Endast för den kriminella antropologien behöll hon sitt intresse, som hon dock visste vara blott reflexen av den kärlek *Lombroso* hyst för denna vetenskap, och hon visste sig fasthålla därvid endast emedan det var ett indirekt medel att bevara sambandet med honom.

Slika personerfarenheter kan hon, betecknande nog för denna analys av kvinnans själ, använda som exempel för sin tes att i själva verket är det yttre påverkan, kärlekens inflytande, som lockar kvinnorna till en för dem annars främmande intellektuell och vetenskaplig verksamhet.

Det skulle föra för långt att i detalj ingå på fru Ferreros vidare »reflexioner». Må det vara nog att här påpeka att de bära den tydliga stämpeln av den dyrkade faderns, Lombroso, »manliga» uppfattning av »kvinnans» själ. Hjärtligen känner man sig hågad att med en amerikansk anmälare av boken utropa: »Remove this woman. She has taken her father too seriously»!

Och om Rosa Mayreder vet hon ingenting.

E. K.—N.

Jag ger vika. Roman av Stina Aronson. Albert Bonniers förlag.

Det sista sedvanliga litterära julflödet medförde även en ny bok av Stina Aronson.

Egentligen har Stina Aronson verkat mystifierande med sina böcker. Debuten, *En bok om goda grannar*, hade i sin märkvärdiga säkerhet så pass lite tycke av förstlingsarbete att man kände sig en smula förvirrad. Förf. handskades påfallande lugnt och obekymrat med det breda stoffet, och även om återklanger av kända anslag voro direkt hörbara, meddelade detta

icke intrycket av tafatt nybörjartrevande. Således, man var sannerligen böjd att undra om kanske boken inte var ett första arbete, namnet skulle ju kunna vara taget för ändamålet.

Sedan kom *Slumpens myndling*, och den bringade en att fundera över om förläggaren intendent skämtade med de svenska läsarna. Personernas namn, miljön, uppslag, poänger, var inte detta en översatt tysk författare? Det var just intet som hindrade, men en hel del som talade för antagandet.

Men nu, sedan Stina Aronsons tredje bok kommit, får man väl ändå börja tro på Stina Aronsons identitet — och med förf. skriva: jag ger vika. Jag accepterar från detta nu Stina Aronson, hennes svenska och ändå en smula brokigt främmande miljö, hennes rätt så egensinnigt komponerade figurer, hennes ofrånkomliga habilitet och hennes samtidiga brist på konstnärlighet. I vilket fall som helst brist på utvecklad konstnärlighet. Hur skyms inte hennes böckers innehåll av mångfalden av, för övrigt ypperligt ritade, figurer. Det blir hela kaleidoskop av dessa pittoreska, roande personer, och man har verkligen nöjsamt av att titta på dem, det kan inte nekas. Men ändå, vart tog själva boken vägen?

Få vi be om en mera genomarbetad och genomförd konstnärlig idé.

E. K.—N.

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.
Redaktör: *Ellen Kleman*.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 5:50, varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm**. *Icke-förbundsmedlemmar* prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{2}$ år kr. 6:50; $\frac{1}{3}$ år kr. 3:50; $\frac{1}{4}$ år kr. 1:90. Lösnummer 65 öre. *Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm*. Redaktions-tid: *tisdagar och fredagar kl. 1—3*. Allm. T. Norr 48 50, Riks 27 62. Expeditionen: *kl. 11—4 varje söckendag*. Allm. T. Norr 48 50, Riks 27 62.

Tidning för Lärarinnor

utkommer sedan 1898 med ett nr i veckan.
Redaktris: *Anna Hammar dahl*. Adress: *Pipersgatan 9, Stockholm*. Utgår till skolhusen, speciellt å landsbygden, över hela Sverige. Kommunernas annonsorgan vid ledigförklarande av skoltjänster.

Collan-Oljan

Världens förnämsta läderpreservativ; gör skodonén *absolut vattentäta och minst dubbelt varaktiga*.

A.-B. Collan-Olje-Fabriken
T. OLSEN - STOCKHOLM

Annons

för HERTHA upptagas av
fröken **SIGNE MALM**,
Västeråsgatan 3. V. 128 97

LEDIG ANNONSPLATS!

INNEHÅLL.

Hertha 1924.

Cirkelgången.

Viktoria Benedictsson och kvinnofrågan. Av *Hilma Borelius.*

Kringblick.

Fredrika Bremerskolan.

Stockholmsk opinionsyttring.

Esseldes liv och livsgärning. Av *Ellen Kleman.*

Fredrika-Bremer-Förbundets stipendier 1924.

Från F.-B.-F.-kretsarna.

Notiser från bokvärlden.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

— SJUKKASSA —

för bildade självförsörjande kvinnor

Expeditionen: KLARABERGSGATAN 48 "

OBS.! Öppen endast tisdagar kl. $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 1, fredagar $\frac{1}{2}$ 3—4. OBS.!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

SJUKSKÖTERSKEBYRÅER

i **Stockholm:** Barnhusgatan 6, n. b. Rikstel. 68 98, Allm. Tel. Norr 82 11.

Tel.-adr.: *Sköterskebyrån.*

Byrån mottager sjukbud hela dagen; pr telefon även nattetid.

Föreståndarinnan träffas säkrast $\frac{1}{2}$ 2— $\frac{1}{2}$ 4.

i **Göteborg:** Vasa Kyrkogata 5. Rikstel. 61 87.